

РІЗНОСТОРОННІСТЬ ПРОЯВІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

МАТЯШОВСЬКА Роксолана Юріївна - кандидат юридичних наук, асистент кафедри теорії та філософії права, конституційного та міжнародного права Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

**УДК 340.15(477):005.44
DOI**

Стаття присвячена проблемам глобалізації прав людини. Питання належного формування прав людини на рівні держави має пріоритетне значення, є чинником ідентифікації держави як правової та демократичної. Глобалізація як сучасне явище трансформує реальність, змінює право та впливає на всі сутнісні компоненти, у тому числі на права людини.

Позиціоновано, що глобалізаційні виклики спричиняють додаткові проблеми для прав людини. Порушення прав людини не припиняються досі. Інституційні механізми захисту, що створили за увесь час розвитку, на жаль, сьогодні мають ряд глобальних кризових явищ і часто здійснюють не повною мірою ефективні дії. У сучасну епоху приватні глобальні гравці, які часто є найбільш грубими порушниками прав, і досі не покарані через відсутність належних важелів правового впливу на них.

Порушення прав людини (чи то окремих громадянських / політичних, економічних / соціальних прав чи прав меншин) як наслідок руйнівних соціальних змін, спричинених глобалізацією, може призвести, принаймні в деяких випадках, до радикальних зрушень у культурних цінностях та нормах суспільства, що, у свою чергу, може призвести до реконфігурації традиційної форми реалізації прав.

Глобалізація - це відносно автономний процес, який тим самим ухиляється від державного контролю та спричиняє зменшення державного суверенітету. Часто стверджують, що функції держави трансформовані і сприяють глобалізації. Суверенітет держави вже не є абсолютним.

Міжнародне право в епоху глобалізації набуває особливого змісту, що має подвійний характер функціонування і розвитку. Важливо виділити національні / наднаціональні елементи міжнародного права, тобто так званого транснаціонального права. Воно діє через правову культуру на основі міжнародних договорів, коли учасники міжнародної організації пов'язані членством і є зобов'язаними виконувати норми та вимоги, брати до уваги, враховувати пріоритет наднаціональних актів над національними.

Ключові слова: глобалізація, права людини, міжнародне право, суверенітет, гарантії.

Постановка проблеми

Глобалізація як явище, будучи універсальним за своєю природою та характером, охоплює не лише світову економіку, фінанси та засоби масової інформації, де вона проявляється у найбільш розвиненій формі, а й інші сфери суспільного життя, включаючи право. Питання належного формування прав людини на рівні держави має пріоритетне значення, є чинником ідентифікації держави як правової та демократичної. Практичне застосування інституту прав людини отримує тільки шляхом нормативного та інституційного гарантування всього комплексу прав. Формування універсальної культури прав людини залежить від того, наскільки ідея прав людини та її цінності, закріплені в міжнародних стандартах та впроваджені в національне

законодавство держав, сприймаються та переосмислюються в місцевих культурах.

Глобалізація як сучасне явище трансформує реальність, змінює право та впливає на всі сутнісні компоненти, у тому числі на права людини. Тому окремого аналізу потребують сучасні прояви правових та соціальних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У наукових колах є достатньо наукових досліджень що б стосувалися трансформації правової системи сучасності та права під впливом глобалізації. Певні аспекти проблеми глобалізації прав людини були в доробках Н. Городньої, І. Жаровської, Я. Марко, Н. Ортинської, Р. Майданика та інших. Проте всі вони тільки аналізували проблему з погляду окремої сфери трансформації правової реальності. Існує нагальна наукова проблема комплексного аналізу проявів глобалізації у сфері прав людини.

Метою наукової статті є розгляд проблем трансформації інституту прав людини в умовах глобалізації.

Виклад основних положень

Права людини стали ціннісними загальними категоріями з кінця Другої світової війни. Права людини, що виражаються у твердженнях та деклараціях, договорах та конвенціях, законах та статутах, є продуктом боротьби за утвердження та здійснення цілісності та повноти суспільно-політичного та правового життя. У міру того, як народи та представники влади збільшують каталог визнаних та захищених прав, прагнення до впровадження доктрини людської гідності, класичний інститут цих прав перебуває в небезпеці.

Глобалізація - сучасне явище. Глобалізаційні виклики спричиняють додаткові проблеми. Порушення прав людини не припиняються досі. Інституційні механізми захисту, що створили за увесь час розвитку, на жаль, сьогодні мають ряд глобальних кризових явищ і часто здійснюють не повною мірою ефективні дії. Невідворотність відповідальності за порушення прав людини має стати основою національної та міжнародної політики. Але в сучасну епоху приватні глобальні гравці, які часто є найбільш грубими порушниками прав, і досі

не покарані через відсутність належних важелів правового впливу на них.

Порушення прав людини (чи то окремих громадянських / політичних, економічних / соціальних прав чи прав меншин) як наслідок руйнівних соціальних змін, спричинених глобалізацією, може призвести, принаймні в деяких випадках, до радикальних зрушень у культурних цінностях та нормах суспільства, що, у свою чергу, може призвести до реконфігурації традиційної форми реалізації прав. Як вказує І. Жаровська «сучасний етап демократичних перетворень в Україні характеризується загостренням політичних і соціальних суперечностей» [1, с.242]. Результат пошуків відродженої ідентичності є непередбачуваним. Можливо, як вказує М. Малі, «буде посилено ексклюзивний комуналізм із врахуванням особистих якостей автономії або може відбутися послаблення комунальних зв'язків та розширення індивідуальних вимог, заснованих на класі» [2]. Докази вказують в обох напрямках. Очевидно, що глобалізація згубно вплинула на весь комплекс прав людини, що призведе до значної трансформації поведінки та цінностей людства в цілому.

Споживання, фінансові ринки, технології, зв'язок, виробництво та розподіл є глобальними. Навпаки, культурні цінності та уявлення про людину права залишаються різноманітними. «Процес інтеграції не може мати загальносвітової спільної характеристики. Утопічною видається позиція, коли всі держави світу приймають однакову юридичну позицію. Держава повинна бути ментально, національно, юридико-політично на такому рівні, щоб сприйняти загальні настанови чи правила. У сфері прав людини глобалізація може бути єдиною для правових явищ у певній сфері, групі відносин, в окремому інституті, чи проявлятися інтеграція може навіть в окремій нормі права» [3, с.6-7]. Глобалізація - це відносно автономний процес, який тим самим ухиляється від державного контролю та спричиняє зменшення державного суверенітету. Часто стверджують, що функції держави трансформовані і сприяють глобалізації. Суверенітет держави вже не є абсолютним.

Переміщення виробничих потужностей по всьому світу для обслуговування дешевої робочої сили спричинило страйки та демон-

страції у відповідь на експлуатацію чи репресії. Традиційне побутове життя в основному є знищеним. Глобалізація як концепція не є ані доктриною підтримання прав людини, ані доктриною їх протидії. Вона може запропонувати можливості для просування прав людини, а також скорочення прав людини на національній та міжнародній арені. Зараз людство повинно вирішити, чи повинна глобалізація бути благом для прав людини чи навпаки. З розширенням торгівлі, ринкової економіки, іноземні інвестиції та країни, що розвиваються, помітили, що розриви між країнами збільшуються. Імператив лібералізація вимагала зменшення участі держави у національному житті, що спричинило хвилю приватизації, скорочення робочих місць, скорочення витрат на охорону здоров'я, освіту тощо. Особливо помітно глобалізація впливає на соціально незахищені верстви суспільства. У багатьох випадках лібералізація супроводжується більшою нерівністю, і люди залишаються в соціальному колапсі.

Тим часом у багатьох промислово розвинутих країнах рівень безробіття зріс до рівня, якого не спостерігалось протягом багатьох років і диспропорція доходів до рівнів, не зафіксованих з часу останньої кризи. Звіти про людський розвиток виявили, що бідні країни та бідні люди занадто часто виявляють, що їхні інтереси нехтуються в результаті глобалізації. Хоча глобалізація економіки характеризується як локомотив для продуктивності праці, можливостей технічного прогресу та захисту прав людини. Принципи глобалізації повинні бути змінені з урахуванням прав людини. Крім того, інтеграція має відстоювати принцип культури релятивізму та універсальності, що призведе до менш різкого, менш руйнівного глобалізму.

Окрім держави, економіки та культури глобалізується також сама правова система.

«Глобалізація спричиняє універсалізацію права, щоб створити загальний правовий порядок ("світовий порядок"), оскільки саме такий порядок може володіти потенціалом для боротьби з глобальними проблемами, світовими кризами і всеосяжними викликами. Під поняттям "світове співтовариство" мають на увазі спільність соціальних відносин, які не можуть інтегруватися в національно-державну політику або визначатися нею. У праві

ключовою виступає та обставина, що відтепер усе, що відбувається на нашій планеті, від локальних до світових подій, усі винаходи, перемоги і катастрофи стосуються всього світу. Ключову роль у цій тенденції відіграє процес зближення міжнародного і національного права, розширення процесу входження загально визначених принципів і норм міжнародного права у внутрішнє право держав. Міжнародні стандарти в будь-якій сфері людського життя визнаються еталонами для держав, що декларують демократичні цінності та принцип верховенства права. Останнє, у свою чергу, є єдиним шляхом уникнення міжнародної ізоляції та життєсправності держави» [4].

Міжнародне право в епоху глобалізації набуває особливого змісту, що має подвійний характер функціонування і розвитку. Важливо виділити національні / наднаціональні елементи міжнародного права, тобто так званого транснаціонального права. Воно діє через правову культуру на основі міжнародних договорів, коли учасники міжнародної організації пов'язані членством і є зобов'язаними виконувати норми та вимоги, брати до уваги враховувати пріоритет наднаціональних актів над національними. Прикладами таких організацій є Міжнародний валютний Фонд, Рада Безпеки ООН, Світова організація торгівлі, Європейський Союз, Євразійський економічний Союз. Таке право відображає різні рівні цих організацій у різних напрямках їх впливу, що можуть охоплювати як регіональну інтеграцію так і міжнародну систему.

З одного боку, єдині стандарти у сфері прав людини консолідується як позитивна тенденція в державі через обмін правовим досвідом, підвищення рівня гарантії та захисту. Існує протилежна тенденція оскільки також очевидно, що «спостерігається зниження ступеня незалежності у функціонуванні та розвитку національної правової системи, на яку впливають нерівномірність та мінливість ступеня готовності окремих держав до впровадження єдиного стандарту в галузі міжнародного права» [5, с. 153]. І це негативна тенденція розвитку міжнародного права.

Висновок

Глобалізація згубно вплинула на весь комплекс прав людини, що призведе до зна-

чної трансформації поведінки та цінностей людства в цілому. Інституційні механізми захисту, що створили за увесь час розвитку, на жаль, сьогодні має ряд глобальних кризових явищ і часто здійснює не повною мірою ефективні дії. Невідворотність відповідальності за порушення прав людини має стати основою національної та міжнародної політики. Але в сучасну епоху приватні глобальні гравці, які часто є найбільш грубими порушниками прав, і досі не покарані через відсутність належних важелів правового впливу на них.

Глобалізація - це відносно автономний процес, який тим самим ухиляється від державного контролю та спричиняє зменшення державного суверенітету. Суверенітет держави втрачає свою абсолютність. Особливо помітно глобалізація впливає на соціально незахищені верстви суспільства. Глобалізація міжнародного права передбачає створення єдиних стандартів у сфері прав людини, консолідується як позитивна тенденція в державі через обмін правовим досвідом, підвищення рівня гарантії та захисту. Вказане також спричиняє залежність систем права національних держав.

Література

1. Жаровська І.М. Генезис ідеї відкритості влади. Форум права. 2009. Вип. 3. С. 242-246.
2. Турянський Ю. І. Глобалізація прав людини Європейські перспективи. 2019. № 4. С. 5-9 С. 6-7
3. Щирба М. Ю. Ознаки трансформації прав людини в умовах глобалізації суспільства Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2016. № 837. С. 378-382. С380
4. Mali M. Globalization and human right challenges and opportunities Journal of critical reviews vol 2020. V. 7, Is. 6, P. 2365-2371
5. Tomyuk O., Shutaleva A., Dyachkova M., Smolina N., Novgorodtseva A. Legal Culture and Human Rights System in the Era of Globalization Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 2019. V 333. P 148-153. <https://doi.org/10.2991/hssnpp-19.2019.27>

DIVERSITY OF MANIFESTATIONS OF GLOBALIZATION OF HUMAN RIGHTS

The article is devoted to the problems of globalization of human rights. The issue of proper formation of human rights at the state level is a priority, is a factor in identifying the state as legal and democratic. Globalization as a modern phenomenon transforms reality, changes the law and affects all essential components, including human rights.

It is positioned that globalization challenges cause additional problems for human rights. Human rights violations do not stop yet. Unfortunately, the institutional mechanisms of protection created during the whole period of development today have a number of global crisis phenomena and often do not carry out fully effective actions. In the modern era, private global players, who are often the most serious violators of rights, are still not punished due to the lack of proper levers of legal influence on them.

Violations of human rights (whether individual civil / political, economic / social rights or minority rights) as a result of destructive social change caused by globalization can, at least in some cases, lead to radical changes in cultural values and norms of society, which, in its own way, turn, may lead to a reconfiguration of the traditional form of realization of rights.

Globalization is a relatively autonomous process, which thus evades state control and reduces state sovereignty. It is often argued that the functions of the state have been transformed, often contributing to globalization. The sovereignty of the state is no longer absolute.

International law in the era of globalization acquires a special meaning, which has a dual nature of functioning and development. It is important to distinguish supranational / supranational elements of international law, ie the so-called transnational law. It operates through a legal culture based on international treaties, when the members of an international organization are bound by membership and are obliged to comply with the rules and requirements, to take into account the priority of supranational acts over national ones.

Key words: globalization, human rights, international law, sovereignty, guarantees.